

ДОСВІД ТА ВИСНОВКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЛІЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РСР У 1948 РОЦІ

БАНДУРКА Олександр Маркович - доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений юрист України

ORCID:<http://orcid.org/0000-0002-0240-5517>

ГРЕЧЕНКО Володимир Анатолійович - доктор історичних наук, професор

ORCID:<http://orcid.org/0000-0002-6046-0178>

УДК 343.9:[343.37+343.55](477)"1948"

DOI 10.32782/EP.2021.3.1

Діяльність міліції у 1948 р. мала свої особливості, пов'язані з політичною та соціально-економічною ситуаціями в державі. Огляд наукової літератури свідчить, діяльність міліції в указаний період є недостатньо дослідженою. Новизна статті в тому, що у ній вперше вивчено основні напрями роботи міліції у конкретний історичний період - 1948р., доповнено питання про структурні зміни в організації міліції УРСР, характеристика Дисциплінарного статуту міліції, протидія міліції різним видам злочинності, зокрема економічній злочинності, в науковий обіг уведено значною мірою новий фактичний матеріал про стан злочинності, успіхи та недоліки у її подоланні.

Ключові слова: Україна, 1948 рік, Міністерство внутрішніх справ, міліція, протидія злочинності.

Постановка проблеми

У статті розглядаються питання, пов'язані з необхідністю більш глибокого та всебічного вивчення досвіду минулого, у тому числі історії діяльності такого органу охорони правопорядку, як міліція. Її історія була різноманітною, складною та певною мірою суперечливою, але діяльність цього органу мала значні позитивні сторони, так як сприяла покращенню протидії злочинності та поліпшенню безпеки пересічних громадян. На думку авторів, існує досить чітка аналогія між тодішньою криміногенною ситуацією

та нинішньою, коли боротьба зі злочинністю відбувається в умовах російської агресії та наявності значної кількості різної зброї на руках у населення. У цьому ми вбачаємо корисність тодішнього досвіду для сучасного історичного періоду.

Діяльність міліції у 1948 р. мала свої особливості, на які впливала тогочасна політична та соціально-економічна ситуація. Це, по-перше, післявоєнна розруха, яка досягла величезних масштабів і продовжувала впливати на спосіб життя абсолютної більшості людей. Хоча за офіційними даними у 1948 р. в основному була завершена відбудова народного господарства, але руйнації війни ще далеко не було зжито. По-друге, попередній 1947 р. був піковим у голоді в Україні та його наслідки продовжували свою негативну дію. По-третє, на криміногенну ситуацію в республіці впливала морально-психологічна ситуація в суспільстві – звичка до насильства та застосування зброї, що з'явилися у роки війни, а також наявність великої кількості вогнепальної зброї на руках, що теж було наслідком війни. По-четверте, негативний вплив на протидію злочинності мала відміна смертної кари у травні 1947 р. По - п'яте, 14 грудня 1947 р. урядом було прийнято постанову «Про проведення грошової реформи та про відміну карток на продовольчі та промислові товари». Основна діяльність міліції, пов'язана з цим заходом, якраз здійснювалася вже у 1948 р. По-шосте, у цьому році від-

булися певні зміни в організації міліції: було створено слідчий відділ у складі ГУМ МВС СРСР, а також слідчі відділи в республіках і областях, уведено в дію Дисциплінарний статут міліції.

Стан дослідження проблеми

Деякі аспекти організації та діяльності міліції у повоєнні роки розглядали у своїх дисертаціях М.М. Лагоша [1], М.М. Войцеховський [2], І.О. Лесь [3], О.В. Пристайко [4]. Проте їх дослідження охоплюють значно більший період, ніж той, який вивчаємо ми, і тому періоду 1948 р. у них приділяється незначна увага. Крім того, дисертація І.О. Лесь присвячена лише дисциплінарним правовідносинам, а О.В. Пристайко – трансформаціям у структурі МВС. Деякі питання діяльності карного розшуку в цей період висвітлюються в нарисі О.В. Іщенко «Естафета подвигу. Сторінки літопису харківського карного розшуку» [5]. Але в цілому, слід констатувати, що перелічені наукові роботи не вичерпують цю проблему, яка є недостатньо дослідженою і потребує подальшої наукової розробки.

Мета і завдання дослідження

Авторами поставлено завдання дослідити загальний стан злочинності у цей період, основні аспекти діяльності міліції у 1948 р., вивчити зміни в її організаційній структурі, головні напрями протидії злочинності, виявити досягнення та недоліки в цій роботі, узагальнити досвід діяльності міліції та можливість його використання в нинішній час.

Виклад основного матеріалу

У досліджуваній період відбулися певні зміни в організаційній побудові міліції. З метою посилення боротьби зі злочинністю, якісного проведення попереднього слідства в лютому 1948 р. було створено слідчий відділ у складі ГУМ МВС СРСР, а також слідчі відділи в республіках і областях [6, с.131-132]. Головне завдання цих структур полягало у поліпшенні слідчої роботи, підготовці кваліфікованих кадрів слідчих, наданні допомоги та здійсненні контролю за роботою місцевих органів міліції. У зв'язку з виділенням слідчих відділів (відділень) УМ МВС із складу карного розшуку та БРСВС наказом

МВС СРСР № 0162 від 11 березня 1948 року затверджувались нові штати слідчих відділів, які мали таку структуру: начальник відділу, начальник відділення, їх заступники, помічники; старший слідчий, слідчий, молодший слідчий [7, арк.24]. На думку керівників, такі зміни повинні були б позитивно вплинути на всі аспекти слідчої роботи. Їхня діяльність, безперечно, сприяла деякому поліпшенню стану законності, але така реорганізація так і не була завершена, оскільки не була законодавчо закріплена.

Наказом Міністра внутрішніх справ СРСР від 7 липня 1948 року № 269 вводився в дію Дисциплінарний статут міліції [8, с.1] (діяв до 1971 р.), який багато в чому запозичив норми, що містилися у раніше прийнятих дисциплінарних статутах міліції та Збройних Сил СРСР. Він складався із загальних положень, у яких визначалися порядок і правила, а також окреслювалося коло осіб, на яких поширювалася дія статуту (ст. 1-16). У ньому була збережена диференціація дисциплінарних стягнень для осіб рядового складу, молодшого, середнього, старшого і вищого начальницького складу, докладно регламентувалися повноваження начальників щодо накладення дисциплінарних стягнень, особливі випадки накладення дисциплінарних стягнень, порядок приведення у виконання дисциплінарних стягнень, порядок оскарження. Устав розрізняв неодноразове порушення дисципліни, істотне порушення дисципліни, а також проступок поза службою (ст. 55). У десятому - дванадцятому розділах містився перелік заохочень, які застосовувалися до осіб рядового і молодшого, середнього, старшого і вищого начальницького складу. Розділи чотирнадцятий та п'ятнадцятий містили загальні положення обліку дисциплінарних стягнень і заохочень та визначали право працівника міліції на оскарження дій безпосереднього начальника (ст. 77-101). Розділ шістнадцятий – про суд честі начальницького складу міліції (ст. 102-128). У розділі розкривалися завдання та принципи формування суду, а також його склад, процесуальний аспект розгляду справи та винесення вироку. Доповненням до Дисциплінарного статуту був додаток, загальна частина якого регламентувала процедуру арешту працівни-

ків міліції, порядок прийому на гауптвахту та їх утримання.

Істотними нововведеннями Дисциплінарного статуту міліції були:

- відсутність посилань на революційну законність, революційний порядок, класовість;

- пряме закріплення обов'язку начальника щодо залучення підлеглих до відповідальності за скоєний проступок і відповідальності останнього за невжиття заходів з відновлення порядку і дисципліни;

- поява нових видів дисциплінарних стягнень - позбавлення звання «єфрейтор», пониження в званні, попередження про неповну службову відповідальність, арешт (домашній, на гауптвахті);

- закріплення одним з видів заохочення зняття раніше накладеного дисциплінарного стягнення [8, с.2-54].

28 січня 1948 р. ЦК КП(б)У розглянув та прийняв рішення з питання «Про стан і заходи щодо зміцнення соціалістичної законності і радянського правопорядку в Українській РСР» [9, арк.1]. У документі відзначалося, що органами МВС проведена значна робота з цих напрямів діяльності. Проте в наявності ряд надзвичайно суттєвих недоліків. У деяких областях: Львівській, Тернопільській, Станіславській, Волинській – мали місце серйозні порушення соціалістичної законності, які виявлялися у грубому порушенні конституційних прав громадян, необґрунтованих арештах і затриманнях громадян. Слабо велася робота з розкрадачами соціалістичної власності. Органи міліції обмежувалися виявом однієї особи, що здійснила розкрадання, не виявляючи системи розкрадань та умов, що цьому сприяють [9, арк.1-3].

Прийняття цієї постанови було пов'язане з тим, що у кінці 1947 р. справа щодо протидії злочинності погіршилася. У Сталінській області залишилися нерозкритими 47,4% кримінальних справ, вчинених за цей період, у Харківській – 37,4 %, у Дніпропетровській -34%, аналогічне становище було у Вінницькій, Київській областях. Так, у місті Харкові (начальник УМВС - полковник Вірьовка, заст. начальника по міліції - комісар міліції 3 рангу Морозов) вбивства зросли на 34 випадки, або 94%; розбій з вбивством - на 8 випадків, або 73%. На території області діяли 8

бандитських груп. У місті Одесі (колишній начальник УМВС - генерал-майор Шемена, заступник по міліції - комісар міліції 3 рангу Широков, начальник міськуправління міліції - підполковник міліції Гусєв) грабежі зросли на 31 випадок або 23%, вбивства - на 7 випадків або 19%. По області розбої з убивствами зросли на 26 випадків, або 217%, були неліквідованими 10 бандграбіжницьких груп і тільки за січень 1948 р. з'явилися 3 нові такі групи. У місті Дніпропетровську (начальник УМВС полковник Шліхта, заст. начальника по міліції - підполковник міліції Шевченко, начальник міськуправління міліції - майор міліції Яковенко) вбивства зросли на 22 випадки, або 65%, грабежі - на 33 випадки, або 24%. По області грабежі зросли на 119 випадків, або 33,5%, а розбій з вбивствами - на 2 випадки, або 100%. На території області діяли 5 бандграбіжницьких груп. У Кіровоградській області (начальник УМВС підполковник Козадаєв, начальник управління міліції підполковник міліції Якимець) тривалий час діяли 4 бандграбіжницькі групи.

Вкрай погано проводили боротьбу з кримінальним бандитизмом органи МВС Житомирської області (начальник УМВС - полковник Шаповалов, начальник відділу по боротьбі з бандитизмом - майор Самусь), у результаті чого за січень місяць 1948 р. кількість діючих на території області бандграбіжницьких груп зросла з 9 до 16. Відзначалося, що Відділ кримінального розшуку республіки та його начальник М. Ф. Ткачов недиференційовано підходять до керівництва периферійними органами [9, арк.10].

Як бачимо, злочинність у цей період досягла значних показників, а протидія їй мала суттєві недоліки. У документі називалися фактично всі регіони республіки і основна увага зверталася на особливо тяжкі та тяжкі злочини: убивства, розбої, кількість яких майже скрізь зросла. Це свідчило про складну криміногенну ситуацію в республіці. Звертає на себе увагу те, що бандитські угруповання називаються «бандграбіжницькими», що вказує на основний вид їхньої діяльності – напади з метою заволодіння чужим майном, поєднані з насильством, небезпечним для життя і здоров'я осіб, які зазнали нападу.

Така ситуація змусила МВС республіки та місцеві органи міліції посилити протидію злочинності. У результаті вжитих заходів у першому кварталі 1948 р. злочинність по УРСР знизилася на 15% або на 1313 випадків [9, арк.8].

Таблиця 1

Стан злочинності в УРСР у 4 кварталі 1947 р. і 1 кварталі 1948 р. [9, арк.50].

Вид злочину	1947 р., 4 квартал	1948 р., 1 квартал
Розбої з убивствами	62	31
Грабунки	957	565
Вбивства	431	253
Крадіжки	7486	6763
Зухвалі хуліганства	505	496
Інші злочини	1478	1032
Всього	10 919	9140

За 1 квартал 1948 р. було попереджено 1100 злочинів, ліквідовано 1834 злочинні групи : груп грабіжників -380 з 1424 учасника, злодійських груп – 1336 з 3677 учасників, інших злочинних груп – 118 з 324 учасників, арештовано злочинців – одинаків – 7971. Вилучено зброї – 15 685 одиниць, 940 осіб притягнуто до кримінальної відповідальності за незаконне зберігання зброї.

Скоротилася кількість справ, за якими слідство велося більше 2-х місяців. Якщо на 1 січня 1948 р. таких справ було 1787, то на 1 квітня того ж року – 838. [9, арк. 53-54, 57].

Таблиця 2

Заходи щодо покращення громадського порядку в УРСР за 4 місяці 1948 р. [9, арк. 58].

Припинено кримінальних злочинів	1671
Розкрито злочинів	5013
Затримано злочинців	22676
Затримано порушників громадського порядку	28169
Затримано порушників паспортного режиму	19821
Розшукано дезертирів з підприємств оборонної промисловості	15618
Вилучено з вулиць бездоглядних дітей	5884
Вилучено з вулиць жебракуючих та бездомних осіб	5466

Таблиця 3

Стан безпеки на дорогах в УРСР у 4 кварталі 1947 р. і 1 кварталі 1948 р. [9, арк. 59].

Показник	1947 р., 4 квартал	1948 р., 1 квартал
Кількість ДТП	843	656
Кількість постраждалих	1182	770
Загинуло	369	279
Пошкоджено транспорту	205	151

Ще одним із напрямів діяльності міліції в післявоєнний період була боротьба з розкраданням соціалістичної власності та спекуляцією, з правопорушеннями, пов'язаними з картковою системою розподілу товарів і продуктів та ін. У своїй діяльності у цьому аспекті міліція керувалася Указом Президії Верховної Ради СРСР від 4 червня 1947 року «Про кримінальну відповідальність за розкрадання державного і громадського майна».

Ці завдання також були пов'язані з виконанням постанови Ради Міністрів УРСР від 15 березня 1948 року «Про відшкодування збитків, завданих особами, винними в розкраданні і недостачі продовольчих і промислових товарів». У ній встановлювалося, що при розкраданнях і недостачах продовольчих і промислових товарів у державних підприємствах і установах, колгоспних, кооперативних та громадських організаціях, крім притягнення винних до кримінальної відповідальності, з них стягається на користь потерпілих організацій у судовому порядку завдана шкода в розмірі вартості розкрадених або невивантажених товарів по державних роздрібних цінах, накладається арешт на їхнє майно в забезпечення стягнення. Уряд зобов'язав директорів підприємств, начальників установ, голів правлінь колгоспів і кооперативних громадських організацій у всіх випадках порушення кримінальних справ про розкрадання та недостачі подавати позови про стягнення з винних шкоди [10, с.392].

Грошова реформа була використана представниками «тіньового» капіталу для швидкого збагачення в результаті гри на різниці цін на дефіцитні на той час товари до і після скасування карткової системи. Відповідно до зведення МВС СРСР від 2 березня

1948 р. за період з 16 грудня 1947 р. по 15 лютого 1948 р. було виявлено розкрадання злочинцями товарно-матеріальних цінностей на суму понад 50 млн руб. Приблизно на таку ж суму матеріальних цінностей у них було вилучено під час обшуку. Основний метод отримання швидкого прибутку полягав у приховуванні товарів для їх подальшої реалізації за новими цінами, а також внесення ділками великих сум грошей старого зразка за вилучені товари з метою перепродажу партій товарів після проведення реформи на гроші нового зразка [11, с.190].

Ці дані конкретизувалися та далі узагальнювалися у Доповідній записці Міністра внутрішніх справ СРСР С.Н. Круглова про хід грошової реформи і виявлених зловживань у торговельній та фінансовій мережі, спрямованій І. В. Сталіну, В. М. Молотову, Л. П. Берія та деяким іншим керівникам держави 21 травня 1948 р. У ній відзначалося, що з 16 грудня 1947 р. по 1 травня 1948 р. органами МВС було виявлено прихованих від обліку і викрадених товарів на 61 715 187 руб. і виявлено незаконних вкладів в ощадні каси та відділення Держбанку на 101288 500 руб. За ці злочини притягнуто до кримінальної відповідальності 19 551 осіб. У осіб, притягнених за злочини, пов'язані з проведенням грошової реформи, вилучено: грошей нового зразка - 14 534 814 рублів; продовольчих товарів на суму - 23 026 642 рубля; промислових товарів на суму -16 288 313 рублів; інших цінностей на суму - 6 656 156 рублів, а всього на суму 60 505 925 рублів. Загальна сума повернутих державі коштів у порядку повернення шкоди, заподіяної злочинцями в ході проведення грошової реформи, становить понад 160 мільйонів рублів. Кількість злочинів, пов'язаних з проведенням грошової реформи в Українській РСР, склало 15 619 200 рублів [12, с.139].

Як і в попередні роки протидією економічній злочинності займалися відділи БРСВС. У січні 1947 р. відділ БРСВС ГУМ був реорганізований в Управління, яке керувало оперативною, слідчою (до лютого 1948 року) і профілактичною роботою підпорядкованих органів на таких ділянках, як розкрадання соціалістичної власності, спекуляція,

контрабанда, фальшування грошей, хабарництво [2,с.101].

Таблиця 4
Стан економічної злочинності в УРСР у 4 кварталі 1947 р. і 1 кварталі 1948 р. [9, арк.51-52].

Показник	1947 р., 4 квартал	1948 р., 1 квартал
Всього відкрито кримінальних справ	14778	19115
За ними притягнуто до відповідальності	21278	24599
З них заарештовано	12934	10411

За спекуляцію було відкрито 3919 справ, притягнуто до відповідальності 5031, заарештовано 3149. Лише у квітні 1948 р. було віддано під суд 1512 спекулянтів. Поручено 2380 справ про порушення правил торгівлі, притягнуто 2572 особи. За виготовлення та збут самогону за 4 місяці 1948 р. притягнуто 19 590 осіб, вилучено самогонних апаратів 14 902 і самогону 61271 л. Повернено державі грошей на суму 3285601 руб, золота 33 кг, продовольчих товарів на суму 4 999 980 руб. Перевірено 40451 особа, які обіймають посади, пов'язані з матеріальною відповідальністю. У результаті цих перевірок відсторонено від роботи 2248 осіб.

За даними оперативно-слідчої роботи по лінії карного розшуку в Чернігівській області в 1948 р. було порушено 536 кримінальних справ та притягнуто до відповідальності 700 осіб. Необхідно зазначити, що більшу частину злочинів, за які були засуджені злочинці на підставі норм вищевказаного Указу від 4 червня 1947 року, можна розподілити таким чином: за злочини проти особи – вбивство з метою пограбування, розбій (ч.1 п.2 і ч.2 п.3 Указу) порушено 15 кримінальних справ, засуджено 42 особи; за злочини, скоєні проти державного і громадського майна, тобто крадіжки майна з державних об'єктів, скоєні особами, які не мали доступу і не працювали на цих об'єктах (п.1, п.2, п.3, п.4 Указу), порушено 92 справи, засуджено 121 особу; за крадіжки особистого майна громадян, кишенькові крадіжки, крадіжки худоби (п.1, п.1 ч.2 Указу) порушено 339 кримінальних справ, засуджено – 547 осіб [2,с.106].

Необхідно зазначити, що на успішність боротьби зі злочинністю у цьому напрямі, як і в інших, суттєво впливала така причина, як неукомплектованість особовим складом за штатним розкладом. Недокомплектування кадрами по центральному апарату складало у 1948 р. майже 20%, на периферії – 12,1%. Але в деяких областях було загрозливе становище: у Львівській обл. недокомплектування кадрами складало - 456 осіб, Волинській - 335, Сталінській - 497, Тернопільській – 410 [9, арк. 60]. В управлінні міліції Львівської області за штатом служба БРСВС мала 48 оперативних працівників, у тому числі в обласному апараті – 17 осіб, у райвідділах МВС – 31 особу (по одному працівнику на район).

У другому півріччі 1948 року апарат цієї служби фактично розвалився. Причинами цього були службові зловживання, аморальні прояви та ін. Внаслідок цього значна кількість працівників була звільнена зі служби або переведена на іншу роботу. Також впливало і те, що всупереч вказівкам МВС СРСР, ГУМ і розпорядженням УМ, УМВС, оперативники цієї служби часто використовувалися не за призначенням: у розшуку втікачів зі «спецтаборів», у створенні груп ОГП, у різних політичних та господарських кампаніях [2, с. 105].

25 лютого 1948 р. Міністр внутрішніх справ УРСР Т.А. Строкач видав наказ, у якому начальникам управлінь МВС, начальникам прикордонних військ МВС, командирам з'єднань внутрішніх військ МВС, начальникам міських і районних відділів МВС і міліції, начальникам шкіл, начальникам таборів, колоній і в'язниць МВС приписувалося негайно вжити найрішучіших заходів до запобігання та усунення фактів порушення соціалістичної законності і суворого дотримання радянського правопорядку, для чого: «у місячний термін закінчити розслідування всіх фактів і матеріалів про порушення радянської законності співробітниками МВС і військовослужбовцями військ МВС і винних притягти до суворої відповідальності. Про виконання довести в МВС УРСР. Ретельно розібратися в кожному окремому випадку у кримінальних справах, що перебувають у провадженні понад два місяці, вжити заходів до їхнього якнайшвидшого закінчення,

а винних у затягуванні притягнути до відповідальності. Винних у незаконних арештах, у необґрунтованих затриманнях громадян, а також начальників органів, які допустили беззаконня, залучати до найсуворішої відповідальності, аж до віддання до суду військового трибуналу» [13, с. 500].

Керівні органи республіки відзначали, що в МВС приділяється недостатня увага моральному обличчю чекіста і в результаті низка працівників цих органів допустили зловживання по службі, хабарництво, пияцтво, хуліганство і побутовий розклад. Наявність злочинів, проступків свідчила про суттєві недоліки у виховній роботі. У результаті було віддано під суд військового трибуналу за порушення радянських законів по лінії особливої інспекції 189 осіб.

Знову було згадано М.Ф. Ткачова. Відзначалося, що він частенько випивав, про що керівництво отримувало сигнали. Наприклад, повідомлялося, що перебуваючи у відраженні в м. Одесі, М.Ф. Ткачов з'явився на роботу у нетверезому стані [9, арк. 33]. Аналіз подальшої служби М.Ф. Ткачова показує, що це зауваження ніяк не вплинуло на його кар'єру, він обіймав цю посаду до лютого 1951 р. [14].

Ще один факт з архіву за 1948 р. Дехто Головатюк – начальник відділення у БРСВС Управління міліції, перебуваючи у відраженні в Чернігівській області, відкрив цілком таємний пакет з матеріалами про грошову реформу, дізнався порядок обміну старих грошей на нові і, використовуючи службове становище, обманним шляхом здав у ощадкасу на своє ім'я -3000 руб., а на ім'я своєї дружини, яка тоді знаходилася в Києві, 3100 руб. На наступний день забрав свій внесок в ощадкасі рубль до рубля, намагався отримати і за дружину, але внаслідок неправильно оформленого доручення, йому це не вдалося. Партбюро апарату МВС м'яко до цього поставилося, записавши йому сувору догану із занесенням в облікову картку [9, арк. 25-26].

Разом з тим, кількість порушень законності серед особового складу за I квартал 1948 р. порівняно з I кварталом 1947 р. зменшилося з 70 до 38 випадків, хабарництво з 25 до 21 випадку, пияцтво з 426 до 363 випадків. Зловживання службовим становищем - 67 і

82 (1948), було відмічено 19 випадків зв'язку працівників міліції зі злочинним елементом. За I квартал 1948 р. було зафіксовано 1182 аморальних проявів та порушень.

МВС СРСР вимагало посилити вимоги до дисципліни працівників міліції. Так, директива МВС Союзу №20 1948 р. вимагала розглядати невідвідування чи запізнення на службові чи навчальні заняття як невідвідування чи запізнення на роботу з усіма наслідками цього. За дорученням міністра Т. А. Строкача у березні 1948 р. була проведена перевірка зберігання таємних документів і виявлено істотні недоліки. Деякі співробітники зберігали таємні документи у шухлядах своїх столів у кабінетах. У відділі фельд'єгерського зв'язку було вкрадено портфель з цілком таємними документами [9, арк. . 5,21,23, 33,38,39, 40, 48,49].

У 1948 р. навчанням охоплено удвічі більше осіб, ніж у 1947 р. Але відвідування занять загальноосвітніх шкіл співробітниками деяких управлінь складало від 30% до 60% [9, арк.37].

Збереглося чимало фактів, які свідчать про успішну діяльність працівників міліції у протиборстві зі злочинцями у 1948 р. у Харківській області. Вранці 24 вересня 1948 р. старший оперуповноважений карного розшуку Шевченківського райвідділу Харківської області молодший лейтенант міліції З.Е. Кудерман і оперуповноважений того ж райвідділу Я.С. Заїка зайшли на ринок селища Шевченкове. Від громадян дізналися, що на ринку з'явилися троє невідомих, які вели себе підозріло. У момент перевірки документів один з невідомих вистрілив з пістолета і важко поранив Кудермана. Двоє злочинців кинулися бігти через городи в сторону кукурудзяного поля, а третій втік у натовпі базару. За сприяння громадян кукурудзяна плантація була оточена. Приспіла ударна група, вона вийшла на злочинців, але ті зустріли переслідувачів вогнем - важко поранили дільничного уповноваженого П. І. Русакова і директора Шевченківської контори «Заготхудоба» Ю.М. Копіцу, що брав участь у прочісуванні. Начальник Шевченківського райвідділу майор міліції Захарченко викликав підкріплення з Куп'янська та Чугуєва. Щоб захопити бандитів без втрат, частина

оперативних працівників розмістили на вантажних автомашинах, які курсували по плантації, а за машинами йшов ланцюг зі співробітників міліції. Незабаром бандити були затримані [15, с.89-92].

У селі Сінне Богодухівського району Харківської області було вчинено розкрадання зерна з колгоспних токів і крадіжки худоби у місцевого населення. У полі був убитий член правління колгоспу імені Будьонного В.Т. Торяник. Увечері в себе у дворі був застрелений секретар партійної організації колгоспу П.М. Мошенський. У ніч на 15 жовтня 1948 р. від навмисних підпалів в цьому ж селі згоріли телятник, комора з соняшником і просом і ферма худоби, у якій загинули 12 робочих волів. Услід за цим уночі у своєму будинку була по-звірячому вбита сім'я колгоспного активіста Гузеватого. Для викриття кримінально-терористичної банди в Сінне виїхали заступник начальника відділу боротьби з бандитизмом обласного управління міліції майор міліції П.Т. Себко, начальник Богодухівського райвідділу міліції капітан міліції М.І. Брагін, оперуповноважений цього ж відділення старший лейтенант міліції В.А. Сачек і начальник сусіднього Золочівського райвідділу міліції майор міліції І.В. Лимаренко. За допомогою місцевих жителів вони виявили і викрили бандитів. Її ватажком виявився Крушин, що пробрався на посаду завідувача сільським клубом [15, с.95-96].

Практика свідчила, що найбільший ефект давала спільна робота органів міліції та громадських формувань населення. Лише бригадмільці В. Накапкіна при 18-му міськвідділенні міліції м. Харкова з березня по червень 1948 р. затримали 155 порушників правил торгівлі, 153 – паспортного режиму, 48 хуліганів і 56 безпритульних дітей [5, с.139].

Для боротьби зі злочинністю широко використовувалися службові собаки. У 1948 р. вони часто брали участь у патрулюванні, а також у засідках. На кожного провідника собак у республіці тоді припадало до 25 розкритих злочинів, значна їх кількість була попереджена [2, с.96].

У 1948 р. для міліції був уведений новий однострій. Напередодні 31-ї річниці тодішнього державного свята у жовтні в 1948 р. міліцію одягли в нову форму. У ній переважав

червоний колір. За зразок форми була взята поліцейська дореволюційної пори. Транспортній міліції, наприклад, навіть шаблі видали. Вона відрізнялася також від звичайної міліції менш яскравим малиновим забарвленням. Для працівників міліції були введені башлики, кубанки, червоні шнури, перехресні портупей. З'явилися червоні погони, червоні кашкети і ще багато іншого.

Дійшло до того, що навіть оперативний склад, що проводив негласну роботу, був одягнений у цей дуже помітний одяг. Втім, тоді це не виглядало надто вже неадекватним. Післявоєнний період взагалі відрізнявся прагненням всьому дати форму. У погони вбралися майже всі службовці міністерств і відомств: річковики і фінансисти, залізничники і юристи, держконтроль і лісники, дипломати і шахтарі і т. д. Навіть для школярів розроблялася гімназична форма. Важко стало відрізнити в цьому форменому натовпі військового. Можливо, і в червоних кольорах міліції був сенс. Скінчилася ця пристрасть до форменості зі смертю Сталіна. У всякому разі, міліціонера тепер було видно здалеку. Зникли скромні блакитні петлиці - з'явилося яскраво-червоне сукно [16, с.511].

Діяльність міліції у 1948 р. щодо протидії злочинності у 1948 р. мала безсумнівні досягнення. Як зазначав начальник Управління міліції МВС УРСР комісар міліції 3 рангу К.Р. Руденко в січні 1949 року, що за 1948 рік порівнюючи з 1947 роком, злочинність у республіці знизилась на 59,3 % від загальної кількості скоєних злочинів [2, с.106].

Висновки

Отже, діяльність міліції у 1948 р. мала свої особливості, пов'язані зі загальним політичним та соціально-економічним становищем республіки у перші повоєнні роки. Після піку зростання злочинності у 1947р. тодішнім керівництвом республіки була прийнята спеціальна постанова, яка констатувала основні недоліки у діяльності МВС УРСР та місцевих органів міліції. Треба відзначити, що в цілому це рішення та накази міністра внутрішніх справ республіки на його виконання позитивно вплинули на покращення криміногенної ситуації в регіонах, про що свідчать матеріали, наведені у відповідних таблицях.

Більше уваги стали приділяти зміцненню дисципліни в міліції, на що вплинуло прийняття нового Дисциплінарного статуту міліції, що мав низку новацій. Проте були й недоліки, пов'язані з порушеннями законності та дисципліни самими міліціонерами. Боротьба зі злочинністю у цей рік була достатньо гострою, інтенсивною та мала певні досягнення.

Література

1. Лагоша М. М. Міліція України в 1945-1953 рр.: автореферат дис. канд. іст. наук. Спец. 07.00.01. Донецьк, 2000. 24с.
2. Войцеховський М.М. Правові основи організації та діяльності міліції України у повоєнний період (1946 – 1953 рр.): дис. канд.юр.наук. Спец. 2.00.01.Харків, 2001.176 с.
3. Лесь І.О. Становлення та розвиток дисциплінарних правовідносин в органах міліції УСРР-УРСР (1919-1991 рр.): дис. канд. юр. наук. Спец. 12.00.01. Харків, 2016. 218 с.
4. Пристайко О.В. НКВС-МВС УРСР (1934-1954 рр.): структурна побудова та функції (історико-правове дослідження): дис... канд. юр. наук. Спец. 12.00.01 Київ, 2021. 272 с.
5. Ищенко О.В. Эстафета подвига. Страницы летописи харьковского уголовного розыска. Х.: Колорит, 2010. 368 с.
6. Билас И.Г. Органы советской милиции западных областей Украинской ССР в 1939 - 1945 гг.: Организационно-правовые аспекты становления и деятельности. Львов, 1987. 195с.
7. Архівний відділ УРТЗІ ГУНП в Харківській області. Ф. 48/169. Оп. 1. Спр. 4. Арк.24.
8. Приказ Министра внутренних дел СССР от 7 июля 1948 г. № 269 с объявлением Дисциплинарного Устава милиции // Дисциплинарный Устав милиции. М.: 1948. 54 с.
9. Центральний державний архів громадських об'єднань України. (ЦДАГО України). Ф.299. Оп.1. Спр.261. Арк.1-60.
10. Про відшкодування збитків, завданих особами, винними в розкраданні продовольчих і промислових товарів: постанова Ради Міністрів УРСР 15 березня 1948 р. //

Історія міліції України у документах і матеріалах : у 3 т. / П. П. Михайленко, Я. Ю. Кондратьєв. Київ : Генеза, 1997. Т. 3: 1946-1990.- С. 392.

11. Пушкарев В.С. Денежная реформа 1947 р. и «черный рынок»// Денежные реформы в России: История и современность. Сборник статей. М.: Древлехранилище, 2004. С.190.

12. Денежная реформа 1947 года реакция населения: По документам из «Особых папок Сталина» / Подгот.: Э.Ю. Завадская, Т.В. Царевская. *Отечественная история*. 1997. № 6. С. 134-140.

13. О мерах по укреплению социалистической законности и советского правопорядка: приказ министра внутренних дел УССР Т.А. Строкача

25 февраля 1948 г.// Министерство внутренних дел Украины: події, керівники, документи та матеріали (1917-2017 рр.): наук. вид. / авт. кол.: М.Г. Вербенський, О.Н. Ярмиш, В.О. Криволапчук, Т.О. Проценко, В.В. Ткаченко, В.М. Чисніков, Т.А. Плугатар, В.А. Довбня, О.В. Кожухар; за заг. ред. А.Б. Авакова. Т. 5. НКВС-МВС радянської України в Другій світовій війні та в повоєнний період сталінської диктатури (22 червня 1941 р. - 5 березня 1953 р.). Х.: Мачулін, 2016. С.500.

12. Руководители уголовного розыска Украины в 1943–2001 годах. URL: <http://vldko2008.livejournal.com/4929.html>.

13. Михайлюк Н.Т. (начальник УВД Харьковского облисполкома, генерал-майор милиции). Рожденная революцией. Очерк истории милиции Харьковщины (1917-1982 гг.): рукопись.164 с.

14. Возний А.Ф. Київська міліція в повоєнні роки : невігдані історії // Міністерство внутрішніх справ України: події, керівники, документи та матеріали (1917-2017 рр.): наук. вид. / авт. кол.: М.Г. Вербенський, О.Н. Ярмиш, В.О. Криволапчук, Т.О. Проценко, В.В. Ткаченко, В.М. Чисніков, Т.А. Плугатар, В.А. Довбня, О.В. Кожухар; М 61 за заг. ред. А.Б. Авакова. Т. 5. НКВС-МВС радянської України в Другій світовій війні та в повоєнний період сталінської диктатури (22 червня 1941 р. - 5 березня 1953 р.). Х.: Мачулін, 2016. С.511.

Referens

1. Lahosha M. M. Militsiya Ukrayiny v 1945-1953 rr.: avtoreferat dys.. kand. ist. nauk. Spets. 07.00.01. Donets'k, 2000. 24s.

2. Voytsekhovs'kyu M.M. Pravovi osnovy orhanizatsiyi ta diyal'nosti militsiyi Ukrayiny u povoyennyu period (1946 – 1953 rr.): dys. kand. yur.nauk. Spets. 12.00.01. Kharkiv, 2001. 176 s.

3. Les' I.O. Stanovlennya ta rozvytok dystsyplinarykh pravovidnosyn v orhanakh militsiyi USRR-URSR (1919-1991 rr.): dys. kand. yur. nauk. Spets. 12.00.01. Kharkiv, 2016. 218 s.

4. Prystayko O.V. NKVS-MVS URSR (1934-1954 rr.): strukturna pobudova ta funktsiyi (istoryko-pravove doslidzhennya): dys... kand. yur. nauk. Spets. 12.00.01 Kyiv, 2021. 272 s.

5. Ishchenko O.V. Estafeta podviga. Stranitsy letopisi khar'kovskogo ugovnogo rozyska. KH.: Kolorit, 2010. 368 s.

6. Bilas I.G. Organy sovetskoy militsii zapadnykh oblastey Ukrainskoy SSR v 1939 - 1945 gg.: Organizatsionno-pravovyye aspekty stanovleniya i deyatel'nosti. Lvov, 1987. 195s.

7. Arkhivnyy viddil URTZI HUNP v Kharkivs'kiy oblasti. F. 48/169. Op. 1. Spr. 4. Ark. 24.

8. Prikaz Ministra vnutrennikh del SSSR ot 7 iyulya 1948 g. № 269 s ob'yavleniyem Distsiplinarnogo Ustava militsii // Distsiplinarnyy Ustav militsii. M.: 1948. 54 s.

9. Tsentral'nyy derzhavnyy arkhiv hromads'kykh ob'yednan' Ukrayiny. (TSDAHO Ukrayiny). F.299. Op.1 Spr.261. Ark.1-60.

10. Pro vidshkoduvannya zbytkiv, zavdanykh osobamy, vynnymyvrozkradanniprodoval'chyykh i promyslovykh tovariv: postanova Rady Ministriv URSR 15 bereznaya 1948 r. // Istoriya militsiyi Ukrayiny u dokumentakh i materialakh : u 3 t. / P. P. Mykhaylenko, YA. YU. Kondrat'yev. Kyiv : Heneza, 1997. Т. 3: 1946-1990. С. 392.

11. Pushkarev V.S. Denezhnaya reforma 1947 r. i «chernyy rynok»// Denezhnyye reformy v Rossii: Istoriya i sovremennost'. Sbornik statey. M.: Drevlekhranilishche, 2004. S.190.

12. Denezhnaya reforma 1947 goda reaktsiya naseleniya: Po dokumentam iz «Osobykh papok Stalina» / Podgot.: E.YU. Zavadskaya, T.V. Tsarevskaya. Otechestvennaya istoriya. 1997.- № 6. S. 134-140.

13. О меракх по ук्रेпленyyu sotsyalystycheskoy zakonnosti y sovet'skoho pravoporyadka: prykaz mynystra vnutrennykh del USSR T.A. Strokacha 25 fevralya 1948 h.// Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrayiny: podiyi, kerivnyky, dokumenty ta materialy (1917-2017 rr.): nauk. vyd. / avt. kol.: M.H. Verbens'kyi, O.N. Yarmysh, V.O. Kryvolapchuk, T.O. Protsenko, V.V. Tkachenko, V.M. Chysnikov, T.A. Pluhatar, V.A. Dovbnaya, O.V. Kozhukhar; za zah. red. A.B. Avakova. T. 5. NKVS-MVS radyans'koyi Ukrayiny v Druhiy svitoviy viyni ta v povoyennyi period stalins'koyi dyktatury (22 chervnya-1941 r. - 5 bereznaya 1953 r.). X.: Machulin, 2016. S.500.

14. Rukovoditeli ugolovnoho rozyska Ukrainy v 1943–2001 godakh. URL: <http://vladko2008.livejournal.com/4929.html>

15. Mikhaylyuk N.T. (nachal'nik UVD Khar'kovskogo oblispolkoma, general-mayor militsii). Rozhdennaya revolyutsiyey. Ocherk istorii militsii Khar'kovshchiny (1917-1982 gg.): rukopis'. 164 s.

16. Voznyy A.F. Kyiv's'ka militsiya v povoyenni roky : nevyhadani istoriyi // Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrayiny: podiyi, kerivnyky, dokumenty ta materialy (1917-2017 rr.): nauk. vyd. / avt. kol.: M.H. Verbens'kyi, O.N. Yarmysh, V.O. Kryvolapchuk, T.O. Protsenko, V.V. Tkachenko, V.M. Chysnikov, T.A. Pluhatar, V.A. Dovbnaya, O.V. Kozhukhar; M 61 za zah. red. A.B. Avakova. T. 5. NKVS-MVS radyans'koyi Ukrayiny v Druhiy svitoviy viyni ta v povoyennyi period stalins'koyi dyktatury (22 chervnya-1941 r. - 5 bereznaya 1953 r.). X.: Machulin, 2016. S.511.

SUMMARY

The activities of the militia in 1948 had their own peculiarities related to the political and socio-economic situation in the country. The post-war devastation in Ukraine had not yet been finally overcome, its population was struggling to recover from the famine of 1946-1947, and the card system had just been abolished and monetary reform carried out. The criminogenic situation in the republic was significantly influenced by the moral and psychological situation in society - the habit of violence and the use of weapons that appeared during the war, as well as the presence of a large number of them on hand, which was also a consequence of the war. The abolition of the death penalty in May 1947 had a negative effect on the fight against crime. A review of the literature shows that this scientific problem is insufficiently studied. The novelty of the article is that it first studied the main directions of militia work in this particular historical period - 1948, supplemented the issue of structural changes in the organization of the militia of the USSR, the characteristics of the Disciplinary Statute of the militia. A large amount of new factual material on the state of crime, successes and shortcomings in overcoming it has been introduced.

Key words: Ukraine, 1948, Ministry of Internal Affairs, militia, fight against crime.